

نقش دانشگاه آزاد اسلامی در تولید امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰

مجید معصومی*
لاله قلی پور ارباستان**

چکیده

مقاله حاضر از این جهت حائز اهمیت است که به دنبال شناخت نقش دانشگاه آزاد اسلامی در تولید امنیت سیاسی داخلی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰ شمسی می‌باشد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان نظام سیاسی برآمده از انقلاب اسلامی مردمی همواره اصل مشروعیت نظام سیاسی خود را در تمامی عرصه‌های مملکتی در مشارکت ملت و علاقه مندی احاد مردم در تعیین سرنوشت کشور می‌داند و از آنجا که رسالت دانشگاه، گسترش آموزش، آگاهی و دانش به دانشجویان به عنوان بخش فعال و پویای جامعه است و این امر می‌تواند اثرات گوناگونی بر جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی داشته باشد، لذا سؤال پژوهش حاضر این است که، آیا دانشگاه آزاد اسلامی در تولید امنیت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰ نقش داشته است؟ بنابراین در راستای سؤال فوق، فرضیه اصلی مبنی بر این است که به نظر می‌رسد دانشگاه آزاد اسلامی باعث ارتقاء سطح امنیت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰ شده است. هدف از این پژوهش شناسایی میزان تأثیر دانشگاه آزاد اسلامی بر ارتقاء سطح امنیت سیاسی است که با روش علی انجام و با استفاده از روش شناسی کتابخانه‌ای به جمع‌آوری، دسته‌بندی و آزمون فرضیات تحقیق پرداخته شده است، نتایج حاصل از این پژوهش، حاکی از آن است که، دانشگاه آزاد اسلامی در دهه ۸۰، که آن را دهه بالا بردن کیفیت دانشگاه نامید با افزایش آگاهی و بصیرت سیاسی دانشجویان در چارچوب آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران و با حرکت رو به رشد و منطقی و به دور از هرگونه حرکت شتاب زده و جناحی و سیاست زده به پیش می‌رود.

کلید واژه‌ها

دانشگاه آزاد اسلامی، امنیت سیاسی، آگاهی سیاسی، افزایش مراکز تحصیلات عالی، نظم‌پذیری سیاسی.

*. عضو هیأت علمی و استادیار دانشگاه آزاد اسلامی استان کرمان، واحد بافت (نویسنده مسئول)

m_masomi2002@yahoo.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی واحد بافت: استان کرمان، بافت، دانشگاه آزاد اسلامی

۱- مقدمه

۱-۱- بیان مسأله

امنیت از مقوله‌های اساسی است که وجود آن در تمام ابعاد زندگی بشری به نحوی ملموس و مؤثر، احساس می‌شود و یکی از اساسی‌ترین انگیزه‌های زندگی جمعی و مدنی انسان، ضرورت تأمین امنیت بوده به گونه‌ای که از گذشته دور تا کنون، از کارکردهای اصلی اجتماعات بشری و دولت‌ها، تأمین امنیت مردم و صیانت از آنان در مقابل خطرات داخلی و خارجی و هم چنین نهادینه کردن آن، بوده است. موضوع امنیت از لحاظ سطوح به امنیت فردی، گروهی، ملی و بین‌المللی تقسیم گردیده و ابعاد متنوعی هم چون معنوی، فردی، اجتماعی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، حقوقی، فرهنگی و غیره را در بر می‌گیرد. امنیت‌سیاسی به معنای تأمین آرامش وطمأنینه لازم توسط حاکمیت یک کشور برای شهروندان قلمرو خویش، از راه مقابله با تهدیدات مختلف خارجی و هم چنین تضمین حقوق سیاسی آنان، جهت مشارکت در تعیین سرنوشت اجتماعی و سیاسی آنها می‌باشد.^(۱)

نظام سیاسی در راستای امکان بخشی و تسهیل مشارکت در تعیین سرنوشت خود و جامعه می‌بایستی امنیت و حضور آزادانه و برابر ایشان را فراهم آورد و هیچ کس را به داشتن باور سیاسی خاصی وادار یا بازداشت نکند از مهم‌ترین مسائلی که مستقیماً بر امنیت سیاسی جامعه تأثیرگذار است نحوه توزیع قدرت و شکل رژیم سیاسی حاکم می‌باشد. آینده هر کشوری ناشی از موافقت عمومی و تصمیم نخبگان و دانش آموخته‌گان دانشگاهی برای پیشرفت و عدالت توأمان است، و تنها در بستر امنیت سیاسی و روانی شهروندان تحصیل می‌شود. دانشگاه بستر و مرکز ثقل و تولید امنیت سیاسی است یعنی تا زمانی که تعارضات فلسفی و اصولی نخبگان یک جامعه حل و فصل نشده شهروندان روی امنیت سیاسی را به خود نخواهند دید آگاهی سیاسی در تولید امنیت سیاسی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین مطالبات دانشجویی کشور است و نظام اسلامی نیز همواره بر ضرورت فعالیت سیاسی دانشجویان و مشارکت فعال و مثبت آنان در مباحث سیاسی تأکید دارد. بر این اساس «نقش دانشگاه آزاد اسلامی در تولید امنیت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران دهه ۸۰»، موضوع این مقاله است که در این زمینه تلاش می‌شود، از نقش دانشگاه و دانشجو، آگاهی سیاسی و نقش دانشجویان و دانش آموخته‌گان دانشگاهی و عوامل و زمینه‌های مؤثر بر آن و ... استفاده شود. دانشگاه و بطور اخص دانشگاه آزاد اسلامی مستقل از جامعه نیست و ضمن تأثیرپذیری از نظام سیاسی، توانایی مهمی در تأثیرگذاری بخش‌های مختلف آن دارد. زمانی تحصیل کرده یک محیط علمی قادر خواهد بود، برای سامان دادن به مدیریت نظام اجتماعی سیاسی و اقتصادی و... کارآیی مطلوب و مؤثری داشته باشد که همگام با کسب دانش‌های روز، از نزدیک با مشکلات و مسائل اجتماعی جامعه خود نیز آشنا شود و عملاً مشکلات را شناسایی کند و راه رسیدن به این مقصود، حضور و مشارکت فعال دانشجویان در دل اجتماع است و در صورت آگاهی از مناسبات فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و به تبع آن احساس مسئولیت برای هدایت جامعه و انسان است

که در نهایت یافتن راه درمان دردها با استمداد از آموخته‌ها و تجربیات نظری و علمی برای دانشجو میسر می‌شود. بنابراین سؤال اصلی پژوهش حاضر عبارت است از:

۱-۲- سوال اصلی

آیا دانشگاه آزاد اسلامی در تولید امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰ نقش داشته است؟

۱-۳- فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد دانشگاه آزاد اسلامی باعث ارتقاء سطح امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰ شده است.

۱-۴- روش تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر روش علی است.

۱-۵- روش تجزیه و تحلیل

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، توصیفی- تحلیلی است.

۱-۶- چارچوب نظری

چارچوب نظری پژوهش حاضر بر اساس الگوی «باری بوزان»^۱ در بحث امنیت سیاسی است. عنوان تحقیق ما، نقش دانشگاه آزاد اسلامی را در امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران که آن را براساس الگوی باری بوزان بررسی خواهیم کرد.

۱-۷- پیشینه تحقیق

تاکنون در داخل و خارج از کشور مطالعات متعددی به بررسی عوامل مؤثر بر امنیت سیاسی از لحاظ اقتصادی، اجتماعی، روانی، محیطی و محرکی اختصاص یافته است، در خصوص تأثیرات مختلف دانشگاه آزاد اسلامی بر جامعه ایران در داخل کشور تحقیقاتی صورت پذیرفته به مواردی مختصر از این پژوهش-ها اشاره می‌شود:

۱- کتاب نقش دانشگاه آزاد اسلامی در امنیت ملی، اثر دکتر شهناز هاشمی، این کتاب انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی است که به بررسی جنبه‌های اجتماعی و سیاسی امنیت ملی و ارتباطش با دانشگاه آزاد اسلامی در دهه ۷۰ شمسی، می‌پردازد، نویسنده این ارتباط را محدود به سطوح تأثیرگذار در

1. Barry Buzan

سطح داخلی می‌کند زیرا معتقد است اثربخشی این نهاد را در فضای بین‌المللی در مراحل اولیه کار خود می‌داند و به آن نمی‌پردازد و البته بعد اقتصادی امنیت ملی را نیز مورد بررسی قرار می‌دهد، علاوه بر آن با شناسایی تهدیدات امنیت ملی، به‌ویژه در عصر انقلاب ارتباطات و رسانه‌های جمعی معتقد است می‌توان نشان داد دانشگاه آزاد اسلامی، در کنار سایر نهادها در کاهش این تهدیدات نقش مؤثری ایفا کرده است.

۲- کتاب بررسی نقش دانشگاه آزاد اسلامی در توسعه اقتصادی- اجتماعی کشور از دکتر محمد باقر نوبخت این کتاب انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی است که در آن به چالش‌ها و نیازمندی‌های متعدد و متنوع علمی و اطلاعاتی پرداخته که پیش روی نهادهای علمی قرار دارد که برای رویارویی با آن، ضروری است در جهت نوعی تجدید حیات و تغییرات گسترده و حتی تنوع در اهداف، وظایف و کارکردها گام برداشت. برای کسب بیشترین بازدهی با کمترین هزینه، این نهادها باید به نوسازی خود همت گمارند. از این رو برنامه‌ریزی نوین و طراحی مجدد فعالیت‌ها و نقش‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود، زیرا در این عصر، کارکردهای این نهادها تغییرات اساسی نموده است. تجدیدنظر در برنامه‌ریزی آموزشی، شیوه‌های سیاست‌گذاری در نظام آموزش و تحقیقات، تحلیل و تبیین تعامل بین حوزه دانش و صنعت، بازرنگری در ساختار و وظایف نهادهای متولی دانش، تجدیدنظر در نظام پذیرش دانشجو، یافتن شیوه‌های نوین در پژوهش و تحقیقات، بررسی روش‌های بهبود کیفیت آموزشی و نیز تبیین رابطه میان آموزش عالی با فرهنگ جامعه و مسائل اجتماع و پاسخگویی سیستم آموزش عالی به نیازهای اقتصادی و اجتماعی جامعه متنوع امروز برای نیل به توسعه، ضرورتی گریزناپذیر است که در واقع تأمل و تعمق در عوامل فوق، لزوم تحول بنیانی در نظام آموزش عالی را به خوبی روشن می‌سازد.

۳- کتاب نقش دانشگاه آزاد اسلامی در توسعه اجتماعی، از دکتر ابراهیم حاجیانی، این کتاب از انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی است که در آن به ارائه نظریات توسعه پرداخته و شاخص‌های توسعه اجتماعی را مورد مطالعه قرار داده است و به نقش آموزش عالی در توسعه با تأکید بر دانشگاه آزاد اسلامی پرداخته و عملکرد این نهاد را در دهه ۸۰ با استفاده از روش پیمایشی و نگرش سنجی مورد بررسی قرار داده است.

۴- کتاب نقش دانشگاه در مهندسی فرهنگ، اثر حمید شفیعی زاده و جواد شجاعی، این کتاب از انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، با ورود به هزاره سوم، با تکیه بر ارزیابی کلی از عملکرد دانشگاه و تحلیل پیشرفت‌ها و آسیب‌شناسی‌های مربوط به آن، این نهاد علمی بیشتر در بوته نقد و بررسی اندیشمندان کشورمان قرار گرفته است. در نتیجه این بررسی‌ها جامعه اندیشمندان به کارکردهای جدیدی در دانشگاه اندیشیدند و به نقش‌های جدیدی که عمدتاً فرهنگی و اجتماعی است پرداختند. با تکیه بر این مباحث بنظر می‌رسد دانشگاه آینده بیش از گذشته برای بقا و حیات خود به استحکام روابط خود با جامعه نیازمند است. دانشگاه و دانشگاهیان از جمله خرده فرهنگ‌های بسیار توانمند هستند و نفوذ

خاصی در فرهنگ کشور دارند، چرا که فرهیختگان و نخبگان یک کشور از پرورش یافتگان دانشگاه محسوب می‌شوند.

۱-۸- نقش دانشگاه آزاد اسلامی در تولید امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران در دهه ۸۰

نهادهای تربیتی چه در داخل نظام حکومتی و چه در داخل نظام قضایی و چه در سایر نظام‌های فرهنگی و اقتصادی، منشأ آموزش‌های عمومی و پاسداری از ارزش‌ها، سنت‌ها و هنجارهای یک جامعه بوده‌اند و از این طریق به آرامش روانی اعضای جامعه به منظور تلاش برای انباشت سرمایه اجتماعی و اقتصادی کمک کرده‌اند. در این میان قابل انتظار است که دانشگاه آزاد اسلامی بعنوان یکی از فراگیرترین نهادهای آموزش عالی در کشور، نقش موثر و بی‌بدیل در امنیت اجتماعی-سیاسی مناطق مختلف و در نهایت در سطح کشور، داشته باشد.^(۳)

دانشگاه آزاداسلامی در واقع از جمله نظام‌های آموزشی موفق است که تاکنون توانسته با طرح و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های نوین و همچنین با تحقق بخشیدن به برنامه‌ها و فعالیت‌های جامع و فراگیر خود، در راستای رشد و توسعه‌ی پایدار و نیز حفظ امنیت سیاسی و اجتماعی؛ گام‌هایی اساسی بردارد تنها با نگاهی اجمالی به این سیاست‌ها و کارکردها، دریافت می‌شود که دانشگاه آزاد اسلامی در تعیین و تبیین شاخص‌های اساسی راهبرد توسعه‌ی امنیت سیاسی، از چه اهمیت ارزشمندی برخوردار است.^(۳)

دانشگاه آزاداسلامی علاوه بر کلیه مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها، بسیاری از بخش‌های مهم جغرافیایی کشور را تحت پوشش خود قرار داده است، به این دلیل می‌توان گفت در ایجاد برابری آموزش و دسترسی سهل و آسان به تحصیلات عالی نقش مؤثری داشته است و نمی‌توان شهری را مثال زد که در آن دانشگاه آزاد اسلامی فعالیت نکند.^(۴)

دانشگاه آزاد اسلامی در طول سه دهه تلاش و بالندگی و فعالیت‌هایش توانسته در علم و دانش و تربیت تأثیرگذار باشد و با دارا بودن جایگاه بسیار مطلوب از لحاظ کیفی و کمی پیشرفت‌هایی داشته باشد و به عنوان یکی از مراکز علمی پژوهشی عامل اساسی در توسعه سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشور کشور محسوب می‌شود.^(۵)

رشد دانشگاه آزاد اسلامی در طول حدود ۳۰ سال از زمان تاسیس آن، از سه مرحله در سه دهه عبور کرده است.

- دهه اول: استفاده از ظرفیت‌های پراکنده آموزش عالی
- دهه دوم: ظرفیت‌سازی در آموزش عالی
- دهه سوم: ارتقای کیفیت.^(۶)

در بخش آموزش و پژوهش آمار دانشجویان و فارغ التحصیلان دهه ۸۰ این دانشگاه بر طبق جداول زیر است:

جدول شماره ۱- آمار دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی بتفکیک گروه عمده، مقطع تحصیلی و جنسیت در دهه ۸۰

گروه عمده تحصیلی	کارדانی		کارشناسی		کارشناسی ارشد		دکترای حرفه‌ای		دکترای تخصصی		جمع کل	
	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
پزشکی	۴۳۱۹۵	۶۴۴۳۸	۷۸۰۶۵	۱۶۹۴۴۵	۶۵۴	۸۲۰	۳۱۱۳۵	۴۷۳۵۶	۳۱	۳۰	۲۷۷۲۷۹	۴۳۰۵۶۲
علوم انسانی	۵۸۰۴۵۵	۶۱۱۱۷۸	۱۷۲۹۵۷۲	۱۸۸۰۱۹۲	۱۶۷۸۵۰	۱۵۷۵۱۴	۸	۳	۸۹۰۷	۶۷۷۷	۲۵۰۶۷۸۲	۵۱۶۳۴۴۶
علوم پایه	۶۷۲۹۷	۸۰۹۳۱	۲۷۶۸۳۲	۲۸۹۵۱۷	۳۲۹۶۴	۴۰۷۱۳	۰	۰	۰	۳۱۴۶	۳۷۱۲۸۶	۹۴۱۷۰۱
فنی مهندسی	۱۳۵۰۲۱۲	۵۷۸۷۳۶	۱۵۸۶۱۲۶	۶۶۷۲۳۵	۶۱۳۳۷	۲۰۷۵۴	۰	۰	۲۴۴۹	۹۴۳	۲۵۸۹۹۱۵	۳۸۵۷۳۹۳
کشاورزی	۸۸۰۱۱	۷۱۴۲۴	۲۳۳۵۲۱	۲۲۶۷۰۰	۲۹۹۸۳	۲۰۳۶۲	۲۴۵۶۴	۱۱۴۲۸	۴۴۰۶	۳۳۹۸	۳۹۰۷۹۵	۷۶۳۱۰۷
هنر	۵۶۳۱۱	۷۶۹۳۵	۹۹۴۳۷	۱۲۲۶۸۰	۱۴۱۹۶	۱۶۵۷۱	۴	۶	۳۳۱	۲۵۹	۱۶۹۲۹۶	۳۸۵۷۲۷
جمع	۲۱۸۸۱۰۴	۱۳۰۹۶۱۹	۴۰۳۹۵۵	۳۵۵۱۴۳۳	۲۹۷۹۷۴	۲۵۶۷۳۴	۵۵۷۲۹	۵۸۷۹۳	۱۹۲۹۵	۱۳۷۹۰	۶۶۳۳۱۵۷	۱۱۹۸۵۵۶۶

جدول شماره ۲- آمار فارغ التحصیلان دانشگاه آزاد اسلامی بتفکیک گروه عمده، مقطع تحصیلی و جنسیت در دهه ۸۰ (اخذ از معاونت پژوهشی سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۱)

گروه عمده تحصیلی	کاردانی		کارشناسی		کارشناسی ارشد		دکترای حرفه‌ای		دکترای تخصصی		جمع کل	
	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
پزشکی	۴۵۸۴	۲۰۷۳۷	۱۶۱۸	۳۳۶۶۱	۶۲	۱۹۶	۳۲۳۶	۵۸۶۳	۰	۰	۹۵۰۰	۶۰۴۵۷
علوم انسانی	۱۱۰۱۹۴	۱۵۵۳۳۳	۲۵۳۸۸۷	۳۳۴۸۹۲	۲۵۵۷۵	۱۹۲۴۷	۰	۰	۱۵۱۷	۶۵۰	۳۹۱۱۷۳	۹۰۲۹۱۲
علوم پایه	۷۳۸۳	۳۰۵۸۱	۲۵۲۲۶	۷۳۷۸۲	۳۶۰۷	۵۵۴۳	۰	۰	۴۹۸	۳۶۴	۳۶۷۱۴	۱۱۰۲۷۰
فنی و مهندسی	۲۶۴۱۹۱	۷۳۳۶۶	۲۰۲۲۶۴	۴۲۵۴۷	۹۱۶۸	۱۸۹۵	۰	۰	۳۲۳	۴۴	۴۷۵۹۴۶	۲۶۱۸۴۷
کشاورزی	۲۶۶۲۹	۸۵۰۵	۴۵۵۷۶	۲۸۱۵۵	۴۲۳۷	۲۱۳۱	۲۵۶۹	۰	۸۱۴	۱۸۰	۷۹۸۲۵	۳۸۵۲۱
هنر	۷۸۶۰	۱۳۵۹۳	۶۴۵۹	۹۱۵۵	۲۲۲۳	۱۹۱۵	۰	۰	۶۶	۳۹	۱۶۶۰۸	۲۴۷۰۲
جمع	۴۲۰۸۴۱	۳۰۱۹۲۸	۵۳۵۰۳۰	۵۱۲۱۹۲	۴۴۸۷۲	۳۰۹۲۷	۵۸۰۸	۵۸۶۳	۳۳۱۸	۱۲۷۲	۱۰۰۹۷۶۶	۸۵۲۱۸۲

دانشگاه آزاد اسلامی به‌عنوان بخشی از ساختار آموزش عالی کشور، زمینه نوجویی و نوگرایی و ترغیب دانشجویان نسبت به تحول و توسعه و ایجاد فرهنگ تحول و پیشرفت را فراهم می‌آورد، گسترش ازدواج میان اقوام مختلف، نهضت نرم افزاری، اشتغال‌زایی، افزایش مشروعیت نظام سیاسی، مشارکت سیاسی،

زمینه‌های امنیت اجتماعی، اقتصادی و بالاحص سیاسی را به‌وجود می‌آورد هم چنین با تقویت جنبش دانشجویی به افزایش مشروعیت، مشارکت و رضایت سیاسی در سطح جوانان منجر می‌شود.^(۷) تحقیق در مناطق مختلف نشان داده است که بین اجرای برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی و نقش آن در توسعه و احساس امنیت، همبستگی معنادار وجود دارد. به همین نسبت افزایش ابهام در نقش دانشگاه آزاد اسلامی، بی‌اعتمادی به دانشگاه و تناقض و کاستی در وظایف و کارکردها با کاهش احساس امنیت مردم مناطق مختلف همبسته است.^(۸)

کاهش احساس امنیت سیاسی مانعی در راه توسعه آن خواهد بود. بنابراین دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند با تقویت نقاط قوت و کاهش آسیب‌های کارکردی، به توسعه امنیت یاری رسانده و با عینیت بخشیدن به آن، بر کیفیت و غنای زندگی مردم بیفزاید. می‌توان به یقین اذعان نمود که تصور توسعه و امنیت سیاسی، بدون ارتباط با توسعه فرهنگی اجتماعی سیاسی و نهادهای آموزشی از جمله دانشگاه آزاد اسلامی؛ از لحاظ عقل و منطق، در واقع محال است و دور از ذهن به‌نظر می‌رسد.^(۹)

عدم توجه به نقش مراکز آموزش عالی بویژه دانشگاه آزاد اسلامی در ایجاد امنیت روانی و اجتماعی و سیاسی نتیجه‌ای جز بی‌ثباتی سیاسی و امنیتی نخواهد داشت. تحولات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در جامعه که بر اثر آن، ضمن قطع وابستگی به خارج؛ جریان خروج سرمایه‌ها و مغزها از کشور، به جریان انباشت سرمایه و مغز در داخل تبدیل می‌شود، در سایه امنیت ایجاد می‌شود. (نوبخت و همکاران، ۱۳۸۷: ۸۳) باید توجه داشت که بدون امنیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، شغلی و اقتصادی، حصول امنیت نظام به سرابی در بیابان تبدیل خواهد شد. امروزه توجه به وجوه نرم افزاری امنیت بسیار مهم‌تر از وجوه سخت افزاری آن است زیرا عناصر مقوم پایه‌های امنیت نظام سیاسی را باید در رفاه اقتصادی و وجود آزادی‌های اساسی جستجو کرد.^(۱۰)

به‌طور اجمال می‌توان دانشگاه آزاد اسلامی را نهادی غیر دولتی دانسته که در عین تبعیت از سیاست‌های کلی نظام آموزشی کشور، به‌عنوان بخشی مهم از این نظام آموزشی محسوب می‌گردد. بدیهی است این نهاد دارای مزیت‌ها و محدودیت‌هایی بوده و با مسایل و چالش‌های مختلفی روبرو است که رفع بسیاری از آنها از اختیار دانشگاه آزاد اسلامی خارج است.^(۱۱)

دانشگاه آزاد اسلامی به واسطه ساختار مدیریتی و تشکیلاتی خود، غیرمستقیم اما عمیق، در ایجاد امنیت سیاسی و ثبات نقش آفرینی کرده است. فعالیت دانشگاه در قالب قواعد سیاسی حاکم بر جامعه ایران و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی حاکم بر آن بوده است و با ایجاد نظم‌پذیری سیاسی در نسل جوانی که در آن مشغول تحصیل است، موجبات امنیت سیاسی را فراهم می‌آورد.^(۱۲)

دانشگاه آزاد اسلامی و تأسیس آن سبب رقابت سیاسی با دانشگاه‌های دیگر به خصوص پیام نور و مراکز آموزش عالی گردید، لذا رقابت سیاسی بین دانشگاه‌ها را می‌توان در فرهنگ سیاسی مشارکتی تبیین نمود. جلوه مشارکت سیاسی غیر رسمی در حوادث انتخابات سال ۱۳۸۸ است که جنبش دانشجویی و

روشن‌فکری دانشگاه در آن سهیم بودند از آنجاییکه دانشگاه نقش تعیین‌کننده در سمت و سوهای انتخاباتی کشور دارد دیدگاه آنها عامل مستقیمی در پیروزی یا ناکامی است لذا نقش فعالان دانشگاهی عامل اصلی پیروزی از انتخابات است.^(۱۳)

عملکرد دانشگاه آزاد اسلامی از خرداد۷۶ تا به حال به چهار دوره متمایز تقسیم می‌شود:

الف) از خرداد ۷۶ تا خرداد ۱۳۸۰ (دوم خرداد: خاتمی)

ب) از خرداد ۱۳۸۰ تا انتخابات دومین دوره شوراهای شهر و روستا

ج) انتخابات ریاست جمهوری نهم (هاشمی رفسنجانی و احمدی نژاد)

د) انتخابات دهم ریاست جمهوری (احمدی نژاد و موسوی)

دانشگاه آزاد اسلامی علاوه بر اینکه در تحمل بار سنگین تعلیم و تربیت کشور سهم به‌سزایی داشته، در حفظ و ثبات نظام نیز همواره در صحنه بوده و از فرهنگ اسلامی ایرانی و تمامیت ارضی و هویت و غرور ملی دفاع نموده است. دانشگاه آزاد اسلامی همواره در حفظ وحدت ملی و انسجام اسلامی کوشیده است.^(۱۴)

نتیجه‌گیری

دانشگاه آزاد اسلامی به‌عنوان دانشگاهی جهت‌تمایلات فرهنگی، توسعه‌هنجارهای اجتماعی، تعمیق باورهای مذهبی و دینی، بومی‌سازی علم و فرهنگ یادگیری دانش و مهارت‌های فردی و اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی جامعه‌پذیری، برانگیختن نیازهای عالی، ایجاد وفاق و همبستگی اجتماعی، مقابله با تهاجم گسترده و شبیخون فرهنگی و همچنین فرهنگ‌سازی و رشد و تکامل فرهنگی اعتلای جامعه و ایجاد امکان یک زندگی سعادت‌مند، تأثیری عمیق و اساسی ایفا کرده است. از تأثیرات دانشگاه آزاد اسلامی در ثبات و امنیت، همگرایی میان خرده فرهنگ‌های گوناگون، مشارکت سیاسی در انتخابات، آموزش مدنی، عدالت آموزشی و... است که اهمیت نخبگان، نظام سیاسی و مردم از همه ضروری‌تر به نظر می‌رسد رشد و تربیت نخبگان جامعه سیاسی را هدایت خواهد نمود مشارکت سیاسی آگاهانه، رعایت حقوق متقابل، نخبگان و نظام سیاسی، توسعه انسانی از طریق ارتقا سطح فرهنگ افراد، آزادی سیاسی از مهم‌ترین عوامل در ایجاد امنیت و ثبات سیاسی در ایران می‌باشند. این دانشگاه علاوه بر کلیه مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها، بسیاری از بخش‌های مهم جغرافیایی کشور را تحت پوشش خود قرار داده است. دانشگاه‌های دولتی تنها در ۵۲ نقطه در سطح کشور حضور دارند و این درحالی است که دانشگاه آزاد اسلامی با ۳۲۰ شعبه و مرکز در بیش از ۲۵۰ نقطه کشور به خصوص نقاط محروم شعار یونسکو مبنی بر آموزش عالی برای همگان را محقق ساخته است و نقش رقابتی کردن آموزش عالی کشور بوده است. این دانشگاه با شبکه‌ای گسترده و تراکم در سطح کشور فراسوی مرزها و هر جا که حضور یافته منشاء تغییرات ارزشمند فرهنگی و در جهت رفع انحصار و رکود، کارآفرینی، تقویت رقابت سالم و ایجاد انگیزه-

های متعالی نقش اساسی داشته است و بهترین مصداق اصل ۴۴ قانون در زمینه خصوصی‌سازی بوده است و بزرگترین فعالیت غیردولتی پس از انقلاب بوده است. دانشگاه آزاد اسلامی با تشکیل کنگره سراسری تولید علم و جنبش نرم افزاری و ایجاد کرسی‌های نظریه‌پردازی، گام‌های بلندی را برداشته است و تا به امروز تنها دانشگاهی است که به‌صورت عملی ندای مقام معظم رهبری درباره کرسی‌های نظریه‌پردازی به‌صورت عملی پاسخ گفته است. امروزه باید مجالات و نشریات دانشجویی خلاء اطلاع رسانی نقادانه رکن چهارم دموکراسی را برطرف کنند و به‌عنوان سخنگوی جنبش دانشجویی، پویایی و نشاط سیاسی و فرهنگی را در دانشگاه تضمین کنند و نشریات چاپ شده دانشگاه آزاد اسلامی بخوبی در این امر موفق عمل نموده‌اند. در آگاهی بخشی سیاسی دانشجویان نقش دفاتر و تشکل‌های دانشجویی نیز از نظر کمیت و کیفیت برای وضعیت و موقعیت جنبش دانشجویی بسیار مهم و تعیین کننده هستند؛ بررسی نگرش‌های دانشجویان نشان می‌دهد که بخش اعظم دانشجویان عضو هیچ تشکلی نیستند و تنها بخش اندکی از آنها در دفاتر دانشجویی جامعه اسلامی دانشجویان، بسیج دانشجویی، جهاد دانشگاهی و انجمن اسلامی فعال بوده و هر یک عضو یکی از این تشکل‌ها هستند. دانشگاه آزاد اسلامی با بیش از ۳۱۰ تشکل اسلامی سیاسی (۲۰۰ تشکل دانشجویی و ۱۱۰ تشکل اساتید)، ۳۷۰ نشریه تشکل‌های سیاسی، بالغ بر ۱۶۴ هزار نفر عضو تشکل‌های دانشجویی و ۳۰ هزار نفر عضو تشکل‌های اساتیدی و داشتن چهار اتحادیه بزرگ تشکل‌های اسلامی، سیاسی و بالغ بر ۳۰۰ هزار نفر عضو دانشجویی بسیجی و همچنین ۳۲۰ هیأت مذهبی، فضای فعالیت‌های بازی را فراهم آورده و آینده امیدبخشی را ایجاد کرده است. به یقین نمی‌توان به سادگی نقش، اهداف و سیاست‌های دانشگاه آزاد اسلامی در توسعه منطقه‌ای و ایجاد امنیت سیاسی را نادیده گرفت. این دانشگاه تاکنون توانسته با طرح و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های نوین و همچنین با تحقق بخشیدن به برنامه‌ها و فعالیت‌های جامع و فراگیر خود، در راستای رشد و توسعه پایدار و نیز حفظ امنیت سیاسی و اجتماعی؛ گام‌هایی اساسی بردارد، بین اجرای برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و آموزشی دانشگاه آزاد و نقش آن در توسعه همه جانبه و احساس امنیت پایدار، همبستگی معنادار وجود دارد. به همین نسبت افزایش ابهام در نقش دانشگاه آزاد اسلامی، بی‌اعتمادی به دانشگاه و تناقض و کاستی در وظایف و کارکردها با کاهش احساس امنیت مردم مناطق مختلف همبسته است، کاهش احساس امنیت سیاسی مانعی در راه توسعه آن خواهد بود. بنابراین دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند با تقویت نقاط قوت و کاهش آسیب‌های کارکردی، به توسعه امنیت یاری رسانده و با عینیت بخشیدن به آن، بر کیفیت و غنای زندگی مردم بیفزاید. در پایان با توجه به‌وجود مشروعیت نظام سیاسی، مشارکت بالای سیاسی و رضایت سیاسی در جامعه و در بین دانشگاهیان و اینکه دانشگاه آزاد اسلامی در دهه ۸۰ در راستای تحقق آرمان‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حرکت روبه رشد خود موفق بوده و زمینه گسترش و حفظ امنیت سیاسی را در سطح کشور در دهه ۸۰ شمسای ایجاد کرده است. فرضیه ما براساس الگوی باری بوزان؛ که معتقد بود همگام با

افزایش آزادی و آگاهی سیاسی داخلی، به خصوص در کشورهایی که فاقد سنت و زیرساخت لازم برای تحلیل و جذب داده‌های کثرت‌گرایانه هستند، انسجام و امنیت سیاسی و فرهنگی رو به کاهش می‌رود، در کشور ما با توجه به بالا بودن آگاهی سیاسی و بیداری و بصیرت دانشجویان و دانشگاهیان و تأثیر بسیار سازنده وجود دانشگاه آزاد اسلامی که مانع خروج و مهاجرت سرمایه و نیروی انسانی جوان به خارج از کشور شد و با ایجاد زیرساخت‌های نسبی و آماده‌سازی منابع انسانی، ظرفیت تولید و نهادینه کردن سیستم ابداعات ملی را افزایش داد یکی از ارکان اصلی رشد کشور بوده است و اینکه دانشگاه‌ها به عنوان اصلی‌ترین تولیدکننده سرمایه انسانی در یک جامعه مبتنی بر تولید علم و دانش هستند و دانشگاه آزاد اسلامی در این زمینه نقشی محوری داشته است. در نهایت با توجه به اینکه کشور ما زیرساخت لازم را با کمک آموزش عالی و بالاخص دانشگاه آزاد اسلامی کسب نمود مانع از کاهش انسجام و سبب ارتقاء امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران شده است؛ مورد اثبات قرار می‌گیرد.

پیشنهادات

دانشگاه آزاد اسلامی هم اکنون با توجه به اصول و معیارهای کیفیت در تمام زمینه‌ها به جایگاه مناسبی دست پیدا کرده است و امید است این روند رو به رشد که در سایه ارشادات رهبری با تأکید بر مشارکت و نقش دانشجویان و دانشگاه‌ها در جهت دهی به نظام سیاسی کشور دارند، همواره ادامه یابد، که در جهت اعتلای آن این موارد لازم به ذکر است:

- ۱- سالم سازی گفت و گوها و اهمیت به نقد و مناظره و نظریه‌پردازی روشمند؛
- ۲- تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی و آزاد اندیشی با استفاده از اسلام شناسان واقعی؛
- ۳- بازتر شدن فضای انتقاد سیاسی نسبت به عملکردهای دولت‌های منتخب مردم در سال‌های آتی در دانشگاه آزاد اسلامی؛
- ۴- حضور مستمر در خصوص مباحث مختلف روز در فضای رسانه‌ای داخلی و خارجی به منظور تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری‌های سیاسی.

پی‌نوشت

- ۱- افتخاری، اصغر؛ ۱۳۷۹ص ۶۸
- ۲- اخوان کاظمی، بهرام؛ ۱۳۸۶ص ۱۲
- ۳- هاشمی، شهناز، رضایی، زهرا؛ ۱۳۸۷ ص ۸۴
- ۴- حاجیانی، ابراهیم، اخلاقی، آرزیتا؛ ۱۳۸۷ص ۲۱۲
- ۵- جاسبی، دزفولیان و همکاران: ۱۳۹۰ ص ۱
- ۶- جاسبی، دزفولیان و همکاران: ۱۳۹۰ ص ۱
- ۷- موهبتی، محمدقلی؛ ۱۳۸۳ص ۱۳
- ۸- حاجیانی، ابراهیم، اخلاقی، آرزیتا؛ ۱۳۸۷ص ۲۱۱
- ۹- هاشمی، شهناز، رضایی، زهرا؛ ۱۳۸۷ ص ۸۶
- ۱۰- دهمرده، معصومه؛ ۱۳۹۰ص ۱
- ۱۱- نوبخت، محمدباقر، صادقی، علی اصغر؛ ۱۳۸۷ص ۸۴
- ۱۲- حاجیانی، ابراهیم، اخلاقی، آرزیتا؛ ۱۳۸۷ص ۲۲۰
- ۱۳- موحدزاده، احسان؛ ۱۳۸۸ص ۱۴
- ۱۴- آقاپور، حسین؛ ۱۳۹۰ص ۱

منابع و مأخذ

- ۱- آقاپور، حسین، جنبش دانشجویی و نگرش دانشجویان، ۱۳۹۰/۰۹/۱۶ سایت فرهنگ و اندیشه <http://dr-aghapour.mihanblog.com/post/56>
- ۲- اخوان کاظمی، بهرام، (۱۳۸۶)، عدالت در اندیشه‌های سیاسی اسلام، چ دوم، قم، بوستان کتاب.
<http://gilan.isna.ir/Default.aspx?NSID=5&SSLID=46&NID=54268>
http://www.aftabir.com/articles/view/politics/iran/c1c1263732102_political_sociability_p1.php
- ۳- افتخاری، اصغر، (۱۳۷۹)، انتظام ملی، تهران: عقیدتی سیاسی ناچا.
- ۴- بوزان، باری، (۱۳۷۸)، مردم، دولت‌ها و هراس، مترجم: ناشر، تهران: پژوهشکده مطالعات راه بردی.
- ۵- چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی نظم، تهران: نی.
- ۶- حاجیانی، ابراهیم، اخلاقی، آرزیتا، (۱۳۸۷)، نقش دانشگاه در توسعه اجتماعی جمهوری اسلامی ایران، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.
- ۷- دهمرده، معصومه (۱۳۹۰/۰۴/۳۰) امنیت و ابعاد آن (سایت جغرافیای سیاست) <http://geopolitical.parsiblog.com/archive/90.04.30>

- ۸- رشیدیپور، علی، بی‌تا، بررسی نقش دانشگاه آزاد اسلامی در توسعه فرهنگی کشور، پژوهش نامه دانشگاه آزاد اسلامی و توسعه، شماره ۲۷
- ۹- شربتیان، محمد حسن (۱۳۸۸/۱۰/۲۷) مطالعه فرایند جامعه پذیری سیاسی در نظام جمهوری اسلامی ایران، سایت روزنامه آفتاب.
- ۱۰- کریمی، ماجد، ۱۳۸۸/۰۳/۱۱:

<http://www.bahmanshahr.blogfa.com/post-43.aspx>

- ۱۱- مصاحبه اقدامی، علیرضا دبیر منطقه ۱۷ دانشگاه آزاد اسلامی استان گیلان: ۱۳۹۱/۰۴/۱۳
- ۱۲- معاونت پژوهشی سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، (معاونت فناوری اطلاعات و ارتباطات)
- ۱۳- منصوری، جواد، (۱۳۷۲)، شناخت و تحلیل سیاسی، مشهد: آستان قدس رضوی.
- ۱۴- موحدزاده، احسان، (۱۳۸۸)، جامعه مدنی و توسعه سیاسی، ویژه نامه پنجره، شماره ۴.
- ۱۵- موهبتی، محمدقلی، (۱۳۸۳)، شمایی از دانشگاه آزاد اسلامی در عرصه واقعیت، ج ۱، تهران: دایره‌المعارف آموزش عالی
- ۱۶- نوبخت، محمدباقر، صادقی، علی اصغر، (۱۳۸۷)، بررسی نقش دانشگاه آزاد اسلامی در توسعه اقتصادی - اجتماعی کشور، تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۱۷- وبسایت روابط عمومی دانشگاه آزاد اسلامی: ۱۳۸۶/۰۶/۲۶:

<http://iau30.blogfa.com/post-7.aspx>

- ۱۸- وبسایت روزنامه آفرینش، سی سال با دانشگاه آزاد اسلامی، ماندگار بر جریده عالم: ۱۳۹۱/۱۰/۳۰: مقالاتی از جاسبی، دزفولیان، امیدوار، وفایی، بلوطی، توسلی، احمدی، موحدزاده، قزلباش، اقدامی، عابدی، حاضری، امیری.

<http://www.afarinesh-daily.com/afarinesh/News.aspx?NID>

- ۱۹- هاشمی، احمد (۱۳۹۰) نقش آموزش در توسعه امنیت فرهنگی، سیاسی و اجتماعی جامعه: www.dr-hashemi.com/index.php?newsid=212
- ۲۰- هاشمی، شهناز، رضایی، زهرا، (۱۳۸۷)، نقش دانشگاه آزاد اسلامی در امنیت ملی، تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.